

BAB 1

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang

Masarakat Sunda mangrupa salah sahiji sélér bangsa anu aya di Indonesia nu miboga kabudayaan sorangan. Kabudayaan nya éta hasil budi daya manusa dina kahirupan di masarakat anu ngawengku pangaweruh, kapercayaan, seni, hukum, moral, adat, jeung sakumna kabisaaan anu aya di masarakat (Hermanto, 2010, kc. 105). Kabudayaan ogé mangrupa hasil prosés mikir nu jero tur waktu nu panjang, unggal wewengkon boga ciri has budayana séwang-séwangan. Nurutkeun Komara (2011, kc. 39), kabudayaan asalna tina kecap ka-budaya-an. Budaya hartina *budi* jeung *daya*, anu unsurna ngawengku cipta (akal), rasa, jeung karsa (kahayang). Jadi kabudayaan nya éta hasil budaya (cipta, rasa, jeung karsa) manusa anu hirup di masarakat

Koentjaraningrat (1974, kc. 2) nétélakeun, yén kabudayaan ngawengku tujuh unsur budaya sacara *universal*, nya éta; 1) sistem kepercayaan atawa réligi, 2) sistem jeung organisasi masarakat, 3) organisasi pangaweruh, 4) sistem basa, 5) sistem kasenian, 6) sistem pakasaban, jeung 7) sistem téhnologi.

Budaya miboga ciri anu ngabédakeun antara budaya hiji daérah, atawa sélér bangsa jeung budaya séjénna. Salah sahiji nu ngabédakeunana téh di antarana kagiatan upacara tradisi. Upacara tradisi téh mangrupa inti tina kabudayaan anu sumberna tina historis, misalna tradisi tina ide-ide, tina ajén, jeung tina sistem budaya (Krober & Kluckhohn dina Liliweri, 2014, kc. 5). Upacara tradisi tangtu miboga kasang tukang jeung ajén-inajén anu ngahaja dijieun tur dijerona nyangkaruk makna nu luhung contona aya dina prak-prakanana boh dina raksukan, pakakas, mantra, waditra, boh sasajén, sarta mangrupa identitas nu ngabédakeun hiji budaya tina hiji daérah jeung daérah séjénna. Jadi kalawan teu langsung salah sahiji hasil tina pamikiran jeung budaya manusa nya éta ayana ajén inajén kaasup ayana ajén éstétika.

Nurutkeun Danadibrata (2006, kc. 9), ajén asalna tina kecapajian, hartina ayaajianana, boga ajén, sedengkeun éstétika téh cabang filsafat anu ngabahas ngeunaan kaéndahan.

Beungharna kabudayaan dinawangunrupa-rupaupacara tradisi nu aya di nagara Indonesia hususna di Jawa Barat ngajadikeun ciri has di masing-masing daérahna. Upacara tradisi ieu geus mekar tur tumuwuh sacara turun-tumurun di masarakat. Upamana baé upacara tradisi Nadran ti Cirebon/Indramayu, upacara tradisi Jaroh ti Garut, upacara tradisi Labuh Suji ti Sukabumi, upacara tradisi Nyuguh ti Ciamis, jeung réa-réa deui.

Kabupatén Kuningan euyeub ku rupa-rupa upacara tradisi nukiwari “dikemas” jadi agenda pariwisataangka warisan ti para karuhunmasarakat Kuningan. Salah sahiji upacara tradisi anu jadi ciri has Kabupatén Kuningannya éta upacara tradisi “sérén taun”. Ieu upacara tradisi salaku gambaran pikeun ngadeukeutkeun rasa sukur ka Gusti Nu Maha Suci nu geus méré rejeki nu loba hususna dina hasil tatanén nu aya di sabudeureun Kabupatén Kuningan.

Salian ti upacara tradisi Sérén Taun, di Kuningan ogémekar warna-warna upacara tradisi séjénna boh anu sipatna umum boh anu husus. Upacara tradisi anu umum mangrupaupacara tradisi anu tumuwuh ragemdi sakuliah tatar Sunda, sedengkeun upacara tradisi anu husus mangrupa upacara tradisi anu has nu aya di hiji wewengkon nu geus nyebar tur mekar ka wewengkon séjénna, di antarananya éta upacara tradisi *cingcowong*. Upacara tradisi *cingcowong* beda jeung upacara Sérén Taun. Hartina ieu upacara henteu kaasup kana babagéan upacara Sérén Taun, tapi mangrupa upacara tradisi anu misah.

Upacara tradisi *cingcowong* nya éta upacara tradisi asli masarakat Kampung Wagé, Désa Luragung Landeuh, Kécamatan Luragung, Kabupatén Kuningan. Upacara tradisi ieu mangrupa salasahiji upacara tradisi pikeun ménta hujan. Bisaana nu méntadiayakeunieuupacaranya eta pataninalikakeurusumhalodo. Ngaran *cingcowong* nurutkeun etimologis atawa bahasa kabagi jadi dua nya éta “*cing*” jeung “*cowong*”. Kecap “*cing*” dina kamus bahasa Indonesia-Sunda, Sunda-Indonesia, miboga harti nu sarua jeung kata “*cik*”, anu hartina “*coba*” dina bahasa Indonesia. Kecap “*cowong*” dina bahasa Indonesia ngandung harti “*ngomong anu bedas*”. Jadi dina segi basa *cingcowong* miboga harti “*cik*” (bisaa) ngomong tarik atawa bisaa dilakukeun ku ngomong anu tarik. Nurutkeun Pamaréntah Kabupatén Kuningan (2013, kc. 7), nyebutkeun yén *cingcowong* nya éta “*cing*” anu hartina mundut atawa ménta, jeung “*cowong*” nya éta

bebegig (orang-orangan). *Cingcowong* nya éta bebegig atawa boneka nu dijadikeun media dina upacara tradisi ménta hujan.

Kadieunakeun upacara tradisi *cingcowong* ieu meunang panitén anu daria ti Dinas Pariwisata jeung Kabudayaan (Disparbud) Kabupaén Kuningan pikeun nyieun kagiatan (agéndana) budaya jeung pariwisata. Salah sahijina Dinas Pariwisata jeung Kabudayaan Kabupatén Kuningan nyoba nyieun hiji tarian *cingcowong* dina wangun téatrikal, tarian ieu mangrupa salah sahiji usaha pikeun upacara tradisi sangkan henteu tumpur. Pintonan tari *cingcowong* lain ngan salaku seni ritual tapi geus dimekarkeun jeung diangkat jadi pintonan nu diluyukeun jeung kamekaran jaman. Kaayeunakeun upacara tradisi *cingcowong* mekar jeung remen dipintonkeun dina acara seremonial boh dina mapag tamu pamaréntahan boh acara hiburan ku seniman-seniman di Kabupatén Kuningan. Pikeun masarakat ogé ieu upacara tradisi *cingcowong* miboga mangpaat anu kawilang gedéna utamana dina widang tatanén nya éta pikeun nurunkeun hujan, ogé bisa ngaraketkeun masarakat. Ku ayana ieu upacara tradisi, masarakat bisakarumpul ogé interaksi.

Dumasar kana hal éta manusa miboga poténsi anu gedé pikeun mekarkeun sagala hal anu aya di sabudeureunana kaasup ngamekarkeun budaya. Pikeun ngajaga tur ngariksa budaya éta, tangtu kudu aya panitén ti sababaraha pihak, boh ti pamaréntah boh ti lembaga-lembaga séjénna. Pamaréntah daérah, sakola, guru katut réngrénganna miboga wewenang pikeun ngajaga tur ngamekarkeun budaya-budaya luyu jeung pangabutuhna, salila teu papalingpang jeung tujuanana. Poténsi nu aya di daérah saperti kabeungharan budaya, kaéndahan alam, ajén-inajén kahirupan masarakat sarta poténsi-poténsi daérah séjénna saperti basa daérah, salah sahijina basa Sunda.

Ku kituna panalungtik boga kawajiban pikeun ngingetan deui yén di Kabupatén Kuningan, hususna di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung téh miboga hiji upacara tradisi *cingcowong*.

Panalungtikan-panalungtikan nu dilakukeun ku para mahasiswa atawa lembaga-lembaga nu miboga minat jeung raga katineung nu gedé kana budaya geus loba pisan, boh ditilik tina ajén moral, éstétika, agama, boh falsafahna. Hasil panalungtikan nu kungsi dilaksanakeun ngeunaan budaya di antarana *Ajén Falsafah Upacara Sawér Pangantén pikeun Bahan Pangajaran Basa Sunda di SMP 12 Bandung Kelas VIII*

Ngagunakeun metode Demonstrasi, ku Temmy Widyastuti taun 2008, *Ajén Falsafah dina Simbol-simbol Upacara Adat Sedekah Bumi di Kampung Urug Tonggoh Désa Kiara Pandak Kecamatan Sukajaya Kabupatén Bogor*, ku Trias Handoko taun 2009, *Ajén Estetika dina Kabudayaan Hajat Laut di Palabuanratu Kabupatén Sukabumi pikeun Bahan Pangajaran Maca di SMA*, ku Mona Monica taun 2009, jeung *Simbol-simbol Budaya nu Nyampak dina Kasenian Cingcowong di Désa Luragung Landeuh Kecamatan Luragung Kabupatén Kuningan Pikeun Pangajaran Maca Bahasan di SMA*, ku Ikin Sodikin taun 2009.

Nilik kana hasil panalungikan, tétéla ambahan kabudayaan téhlega pisan. Kiwari loba masarakat anu teu wanoh kana kabudayaanana sarta ajén-inajén anu nyampak dijerona, nepi ka loba kabudayaan anu leungit lantaran taya regenerasi. Ku ayana éta pasualan sarta pentingna ngainventarisir kabudayaan. Panalungtik miharep ieu panalungtikan téh bisa jadi bahan ajar pikeun ngawanohkeun tur nambah pangaweruh sangkan para nonoman mikawanoh tur mikareueus kana kabudayaana, lian ti éta pikeun pangaweruh ngeunaan budaya-budaya lokal sarta diimplémentasikeun kanapangajaran maca kacida pentingna. Ku kituna panalungtikan anu judulna “*Ajén Éstétika dina Upacara Tradisi Cingcowong di Désa Luragung Landeuh Kecamatan Luragung Kabupatén Kuningan Pikeun Alternatif Bahan Pangajaran Maca di SMA*” perlu dilakukeun.

1.2 Rumusan Masalah

Dumasar kana watesan masalah, nu jadi masalah dina ieu panalungtikan dirumuskeun dina wangun kalimah pananya ieu di handap.

- 1) Kumaha prak-prakanana upacara tradisi *cingcowong* di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan téh?
- 2) Kumaha kalungguhan upacara tradisi *cingcowong* dumasar pungsi jeung mangpaat di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan?
- 3) Ajén éstétika naon waé anu nyampak dina upacara tradisi *cingcowong* di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan téh?
- 4) Naha upacara tradisi *cingcowong* téh bisa dijadikeun panalungtikan pikeun bahan pangajaran maca bahasan kasenian di SMA kelas XII?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Tujuan tina ieu panalungtikan dibagi jadi dua, nya éta aya tujuan umum jeung tujuan husus.

1.3.1 Tujuan Umum

Tujuan ieu panalungtikan pikeun ngawanohkeun upacara tradisi *cingcowong* ka sélér Sunda hususna nonoman-nonoman ogé masarakat nu aya di Kuningan, ogé nyaho kana pungsi jeung tujuan diayakeunna upacara *cingcowong*. Dipiharep masarakat ogé rumaja di Kuningan miboga rasa kareeus kana kabudayaan lokalna, lantaran lamun wanoh kana budaya sorangan tangtu bakal tumuwuh hayang ngamumulé éta kabudayaan. Salian ti éta sacara umum ieu panalungtikan miboga tujuan pikeun maluruh ajén éstétika dina upacara tradisi *cingcowong* di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan pikeun alternatif bahan pangajaran maca di SMA kelas XII.

1.3.2 Tujuan Husus

Luyu jeung rumusan masalah di luhur, tujuan husus ieu panalungtikan téh nya éta pikeun ngadeskripsikeun:

- 1) prak-prakanana upacara tradisi *cingcowong* di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan;
- 2) kalungguhan upacara tradisi *cingcowong* dumasar pungsi jeung mangpaat di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan;
- 3) ajén éstétika anu nyampak dina upacara tradisi *cingcowong* di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan;
- 4) rarancang bahan pangajaran maca bahasan kasenian di SMA kelas XII ngeunaan upacara tradisi *cingcowong* jeung kasenian *cingcowong* anu aya di Kabupatén Kuningan.

1.4 Manfaat Panalungtikan

Mangpaat tina ieu panalungtikan dibagi jadi dua, nya éta mangpaat tioritis jeung mangpaat praktis.

1.4.1 Manfaat Tioritis

Ieu panalungtikan dipiharep miboga mangpaat pikeun: a) ngajembaran pangaweruh ngeunaan upacara tradisi Cingcowong hususna ajén éstetikana anu aya di Désa Luragung Landeuh, Kecamatan Luragung, Kabupatén Kuningan sangkan nonoman-nonoman Sunda reueus kana kasenian lokal. 2) bahan pangajaran maca pikeun siswa kelas XII, sarta 3) nambahan pangaweruh ngeunaan kabudayaan nu hirup di Tatar Sunda.

1.4.2 Manfaat Praktis

Mangpaat praktis tina ieu panalungtikan nya éta ngawujudkeun bahan pangajaran maca artikel bahasan pikeun dilarapkeun di SMA kelas XII.

1.4.3 Manfaat Kawijakan

Upacara tradisi *cingcowong* mangrupa warisan budaya has anu aya di Kabupatén Kuningan. Ieu upacara geus diaku jadi salah sahiji asét jeung tanggung jawab pamaréntah Kabupatén Kuningan sangkan bisa dimumlué tur diriksa. Sakumaha anu ditétélakeun ku Teddy Suminar salaku Pembina Utama Disparbud Kab. Kuningan yén

“Agar kita dapat merasakan dan mensyukuri nikmat tuhan yang telah diberikan serta dapat memanfaatkan asset yang kita miliki seoptimal mungkin, kita sebagai bangsa Indonesia perlu mengenal apa yang kita miliki, kita akan lebih bangga sebagai bangsa Indonesia”.

Ku kituna ieu panalungtikan dipiharep bisa leuwih ngahudang kasadaran masarakat jeung pamaréntah sangkan leuwih méré panitén sarta ngajaga kabeungharan budaya anu nyampak di sabudeureuanana.

1.5 Raraga Nulis

Sanggeus data réngsé dianalisis, tahap ahir dina ieu panalungtikan nya éta nyusun hiji laporan dina wangun skripsi. Raraga nulisna kabagi jadi lima bab, nya éta:

Bab I Bubuka, anu eusina ngébréhkeun ngeunaan kasang tukang tina masalah anu ditalungtik, watesan jeung rumusan masalah, tujuan panalungtikan, mangpaat panalungtikan, anggapan dasar, jeung raraga nulis.

Bab II Tatapakan Tiori, anu eusina ngébréhkeun tiori-tiori ngeunaan ajén éstétika, kabudayaan, upacara tradisi, jeung bahan pangajaran maca.

Bab III Métodologi Panalungtikan, anu ngawengku sumber data, désain panalungtikan, métode panalungtikan, wangenan istilah, instrumént panalungtikan, jeung téhnik panalungtikan.

Bab IV Ngadéskripsikeun Hasil Panalungtikan. Eusina ngawengku prak-prakan panalungtikan, nganalisis data hasil panalungtikan jeung medar ngeunaan sistem ngawariskeun ajén éstétika dina upacara tradisi *cingcowong* di Désa Luragung Landeuh Kecamatan Luragung Kabupatén Kuningan pikeun alternatif bahan pangajaran maca di SMA.

Bab V panutup, anu eusina kacindekan hasil panalungtikan sarta saran pikeun panalungtikan satuluyna.